

שיעורי
הרב אהרן ליכטנשטיין

הוריות

ישיבת הר עציון

אלון שבות

תשע"ג

מהדורת אדר

"ושננתם לבניך ודברת במ'
(דברים ו', ז)

לזכות והצלחה

וועלוועל בן יוסף מאיר שיחי'
יהודית בת עמרם שתחי'

ויוצאי חלציהם

שמואל, חנה, אילה, שלומית,
הדר, יוסף מאיר, ויצחק
שיחי'

עורכים ראשיים: רונן כץ, הרב אביהוד שוורץ
עורכים: הרב דניאל וולף, הרב אליקים קרומביין, הרב עמיחי גורדין, בניה מינצור
התקנה לדפוס: חננאל שפירא
תודתנו לכל העוסקים במלאכה
©
כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון
הדפסה ראשונה - תשע"ג

תוכן העניינים

5	הקדמה
7	מבוא
9	הגדרת הוראה
19	מעמדו ותפקידו של בית הדין הגדול
33	חוטא שאינו שב מידיעתו
43	מצווה לשמוע דברי חכמים
53	חיוב חטאת בתולה בבית הדין
63	קהל ארץ ישראל
75	מרובין ונתמעטו
83	צירוף הוראות שונות
97	הוראה של רוב הדיינים
109	התולה בבית הדין לאחר שחזרו בהם
123	דבר שהצדוקים מודים בו
137	הוראה העוקרת את הגוף
147	הוראות לקויות
159	חיוב בית הדין וחיוב הקהל
173	עניינים שונים בסוגיית חיוב בית הדין וחיוב הקהל
185	חטאת הציבור שמתו בעליה
201	שלוש חטאות מיוחדות
209	פר כהן משיח
219	שעיר עבודה זרה
233	עברות שלא חייבים עליהן קרבן
247	מפתח תנ"ך ומפרשיו

249	.....	מפתח הש"ס
257	.....	מפתח הרמב"ם
259	.....	מפתח כללי

הקדמה

מסכת הוריות, מבחינת מספר דפיה, בסך כולל של כארבעה עשר דף, הינה קצרה מאוד וכמעט לית דכוותה בכל הש"ס. ברם, דווקא משום כך הרי היא זוכה, לפי אמת מידה אחרת, לכתר שונה ואולי אף הפוך, לאיצטלת מועט המחזיק את המרובה.

מספר לומדיה בעיון קטן, ועוד יותר קטן צבא בני הישיבה השוקדים ופוקדים את שעריה במשך סדרים מרכזיים ושלמים. בהרבה בתי מדרש היא נותרת מיותמת בקרן זווית, ממתינה לכמה בכורות גואלים שיגייסוה עבור המירוץ השנתי לפני הפסח. אותם לומדים שועטים על פניה בדהרה בדרכם להשתחרר מעול התענית, בגין טעימה קלה המתלווה לסיום לימודם עם תום תפילת שחרית, במסגרת סעודת מצוה.

עבור אניני הטעם ההלכתי התמונה שונה לחלוטין. כך פשוט וברור ביחס לזהירים שלא להיכוות בגחלתם של חכמים, הגלומה במאמר רבי אחא במסכת עירובין (סד): 'מאי דכתיב 'ורעה זונות יאבד הון'? כל האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה - מאבד הונה של תורה'. כל של תורה – תורה.

אך כך גם ביחס לאלו המנפנים בהערת רבי ישמעאל בסיום מסכת נזיקין (המאוחדת של חז"ל): 'הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן והן כמעין הנובע' (בבא בתרא קעה:). כאן בהוריות ישנה משימה מפתה – 'הרי שולחן והרי בשר והרי סכין' (קידושין מו:). משימה מפתה זאת באה לידי ביטוי בשני מובנים.

ראשית - ברמה של מידע ותוכן יסודי אנו יוצרים היכרות. לימוד הוריות, עבור לא מעט בני ישיבות ובעלי בתים כאחד, מוסיף היכרות ראשונית או התבצרות, וזאת בשני מישורים:

א. מערכת השלטון - אם לדעה הרווחת בראשונים, ברובד ההלכה הצרופה, ואם כשיטת בעל דרשות הר"ן, ברובד ההלכה של משפט המלוכה, וידיעה לגבי מוקדי הכוח והסמכות.

דוגמא בולטת לכך הינה התוכן והמשמעות של המבנה הפדרלי שמהווה מרכיב יסודי בשלטון בכנסת ישראל בארצה. אצל רבים קיימת ידיעה כללית אך מעורפלת. כמה בקיאים במחלוקות יסוד בין תנאים לגבי חלוקת אחריות וחויב כפרה הנעוצות בשאלה זו? עד כמה ברורה הבנת הרמב"ן הלשונית וההלכתית במעמד ובמושג 'לשבטיך'? נושאים אלו ועוד רבים אחרים מופיעים בהרחבה במסכת הוריות.

ב. מעבר להבהרה לגבי מבנה והפעלת המערכת בשנים כתיקונן ובמציאות תקינה, הרי שאנו נחשפים לנושא המרכזי, המובלט בפרשיות התורה בשלהי פרשת 'ויקרא' ופרשת 'שלח' והוא מצב המערכת בקלקולה לגווניה.

אם במעידה המושרשת בשגגה, ואם בכשלון הקרוב לזדון. בגיוס האומץ הנדרש למאבק כולל ומקיף עם החטא. כפרתו של החטא והמאבק למיגורו, במיוחד אצל שועי ונכבדי עם, הינו בעל משמעות רבה.

שנית – דבר נוסף וחשוב גנוז בין דפי המסכת. אנו נדרשים לתבונה ערכית ומחשבתית בכדי להתמודד עם החכמה הספוגה בתפזורת מאמרים, הלכות ותכנים השרועה על פני עלי המסכת. מה גודל התרומה הרוחנית והקוגניטיבית הנובעת מהתמודדות עם שלל קביעות מאתגרות:

עם שורה אחת – 'אימתי בזמן שכולם שוים - אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ' - החותמת את משניות המסכת. קביעה החותרת מתחת להנחת היסוד שהיתה קבועה עד הנה. קביעה שהציבה נורמה חלופית הנוצרת בעוצמה בהשקפת חז"ל כי 'מאן מלכי רבנן'.

עם דעת ה'קרן אורה' - שסבר כי מהלך הסוגיות עולה בקנה אחד עם ההשקפה העקרונית והמהפכנית, עליה לגלג אביר החשיבה הפוליטית השמרנית שבמאה השמונה עשרה, אדמונד ברק, 'כי כל עם רשאי ומוסמך לפטר את מושליו כרצונו'. בין דפי הסוגיות עולה אותה גישה מהפכנית הנותנת עוצמה בידי העם.

עם התפיסה הגורסת, ביחס לשאלה לגביה, לפום ריהטא, התלקחה מחלוקת בירושלמי והבבלי ובספרי. שחכם אחד, ואפילו מחברי הסנהדרין, שפעל בניגוד לדעתו האישית והורה בפסק המקובל, בודעו או בחושבו כי עליו לכבוש את דעתו מפני ש'מצוה לשמוע דברי חכמים', פטור מהשתתפות בקרבן הבא על שגגת הוראה, מפני שאמונתו המופרזת בדבר חובה להיגרר אחרי הרוב, ולא טעות בשאלת הוראה המקורית, היא הכשילתו.

הרי לפני התלמיד יבול מגרה ומבטיח – זיל גמור.

בברכת התורה והמצוה

אהרן ליכטנשטיין

מבוא

במלאות שמונים שנה למורנו הרב אהרן ליכטנשטיין, אנו מודים לבורא עולם שזיכה אותנו להוציא את הכרך השמיני בסדרת שיעורי הרב. כרך זה מכיל סיכומי שיעורים על מסכת הוריות, שאותם העביר הרב בישיבת 'הר-עציון' במהלך זמן קיץ התשס"ה.

מסכת הוריות גדושה בשאלות יסוד הגותיות ומחשבתיות. נושאים אלו הינם חשובים מאוד ומרכזיים ביותר בעולמנו הדתי. על כן ראינו חשיבות מרובה בהוצאת ספר השיעורים על מסכת הוריות. לא מצאנו בין ספרי האחרונים ספר שדן לעומק בשאלות יסוד אלו ומקיף אותן.

בין הנושאים הנידונים בספר ניתן למצוא דיון בשאלות: מהו חטא, מהו ציבור, מעמד בית הדין, טיבה של מחלוקת בתחום המחשבה, מעמדו הייחודי של הכהן הגדול, מקומו של שבט בודד מול כלל האומה, תפקידו של הקרבן, אופי קרבן החטאת מול אופי קרבן האשם, ועוד ועוד.

* * *

ייחודו של ספר שיעורים זה ביחס לספרים חשובים אחרים המקבצים שיעורי ראשי ישיבות הינו בסדר ובשיטתיות שבו. הרב מלבן את הנושא הנידון מכל צדדיו, ומבדיל בין היסודות ההלכתיים השונים השותפים בעיצובו.

השיעורים מנוסחים בצורה המאפשרת קריאה רהוטה ומובנת גם לאלו החסרים ידע מוקדם בנושא. במסגרת השיעור מובאים המקורות הבסיסיים בסוגיה, ובהערות השוליים (שברובן אינן מדברי הרב עצמו) מצוינים מקורות נוספים, המהווים פתח למעוניין להעמיק יותר בנושא הנידון.

קדמו לספר זה קבצי שיעורים על מסכתות טהרות, זבחים, בבא מציעא, בבא בתרא, גיטין, ופסחים וכן על קונטרס דינא דגרמי. קבצים אלו נחלו הצלחה רבה, וכבר הודפסו מספר מהדורות שלהם. הסדר והמבנה השיטתי שבשיעורי רבנו גרמו לרבים להפציר בנו להוציא קבצי שיעורים בתחומים נוספים.

השנה זכתה סדרת ספרי שיעורי הרב בפרס הרב קוק. חברי הוועדה קבעו ש'הרב ליכטנשטיין מביא בספרים האלה את שיטת הלימוד הבריסקאית לזיקוק ומיצוי מעמיקים ומרשימים ופותח את הלמדנות התלמודית המסורתית לפני בני הדור'.

את סיכום השיעורים הבסיסי והיסודי ערך הרב אביהוד שוורץ, שישב בשיעור וסיכם את הדברים בצורה מקיפה ומעמיקה. רונן כץ ערך את השיעורים והביאם לתצורה הנוכחית שלהם.

חובה וזכות היא לנו להודות לרב דניאל וולף ולרב אליקים קרומביין, על עבודתם המסורה והשקדנית. הרבנים וולף וקרומביין עברו על השיעורים והוסיפו להם את הערותיהם. חותם עבודתם היסודית מוטבע בהערות השוליים שבספר.

אנו מודים במיוחד לוועלוועל ויהודית על הקדשת המהדורה החגיגית הנוכחית היוצאת לכבודו של רבנו במלואת לו שמונים שנה, ומאחלים להם ולמשפחתם הרבה ברכה והצלחה.

העורכים